

Конспект уроку № 205

День української писемності та мови

Link to audio: ukrainianlessons.com/episode205

Вступ

Привіт-привіт і Слава Україні! Це подкаст «Ukrainian Lessons» або «Уроки української», і у нас триває шостий сезон. **Досі** не можу в це **повірити**!

Сьогодні 25 жовтня і, отже, починається **останній** тиждень, коли ми збираємо кошти на потреби медичного батальйону «Госпітальєри» — це можна зробити через **оформлення преміум-підписки** на шостий сезон. У нас також є епізод про «Госпітальєрів» — це моє інтерв'ю з подругою, Катєю Олійник; це 203-ій епізод.

А ще хочу вам **нагадати**, що я чекаю на ваші питання. Через декілька епізодів я хочу зробити епізод «Питання-відповіді», тому до першого листопада я приймаю ваші **голосові повідомлення**, де ви можете мене запитати будь-що — про мене, про мою сім'ю, про Україну, українську мову. Буду рада відповісти на ваші питання, але, будь ласка, робіть їх **лаконічними** — **записуйте** повідомлення до однієї хвилини, добре?

Ви можете надіслати своє питання дуже швидко і просто через спеціальний сервіс, який буде за посиланням ukrainianlessons.com/message.

А сьогодні ми поговоримо з вами про День української **писемності** та мови, або просто День української мови, який буде за кілька днів. Я розповім вам історію цього свята, про історичного **діяча**, який вплинув на українську писемність, і також про дві цікаві традиції, які ми **проводимо** в Україні в цей день.

досі — still, yet
вірити, повірити — to believe
(imperfective, perfective)
останній — last

оформлення преміум-підписки —
subscribing to premium

нагадувати, нагадати — to remind
(imperfective, perfective)
голосові повідомлення —
audio message(s)

лаконічний — laconic, brief
записувати, записати — to record
(imperfective, perfective)

діяч — activist, notable figure
проводити, провести — to hold, to conduct
(imperfective, perfective)

?? Запитання до епізоду

1. Коли ми будемо святкувати День української писемності та мови цього року?

2. Чому ми святкуємо День української писемності та мови за церковним календарем?

3. Якою мовою написана «Повість врем'яних літ»?

4. Як називається флешмоб у День української писемності та мови?

5. Хто такий Петро Яцик?

Словничок

писемність	written language, writing system
відзначати	to celebrate
пересуватися	to move
указ	decree
преподобний	reverend
такий-то	such and such
диктант	dictation exercise
конкурс	contest
меценат	patron
українознавство	Ukrainian studies
привід	occasion, pretext

День української писемності та мови

А тепер **перейдімо до** моєї розповіді! День української **писемності** та мови — це свято, яке **відзначають** з 1997 року. З того часу це свято стає дедалі популярнішим і навколо нього навіть утворюються деякі **традиції**. Я розкажу вам про них трошки пізніше.

Отже, коли ми святкуємо, або відзначаємо, цей день? До сьогодні День української писемності та мови відзначали 6 листопада, і насправді навіть для мене було **несподіванкою** дізнатися, що цього року ми будемо святкувати цей день 27 жовтня. Чому так?

Можливо, ви чули таку важливу новину про те, що зараз українські церковні свята, тобто свята за **церковним календарем**, будуть змінюватися, а саме їхні дати змінюються на певну кількість днів назад. Це **пов'язано** з тим, що українська церква, а саме **Православна** церква України та Українська **греко-католицька** церква, переходять на новий церковний календар, **відповідно до** якого дати церковних свят **пересуваються** на 13 днів назад.

Можливо, ви знали, що раніше українці святкували Різдво 7 січня, більшість українців. Це було досить **нетипово** для інших країн, але тепер українці будуть святкувати Різдво 25 грудня, як у більшості християнських країн Заходу. Це рішення пов'язане,

переходити, перейти до — move to
(imperfective, perfective)

традиція — tradition

несподіванка — surprise

церковний календар — church calendar

пов'язаний з — connected with

православний — Orthodox

греко-католицький — Greek Catholic

відповідно до — according to

нетипово — unusual

звичайно, з російською **агресією** та бажанням відмежуватися від **так званого «руського міра»** і **доєднатися** до традиції цивілізованих країн. Так-от, День української писемності та мови також пересувається назад — з 6 листопада на 27 жовтня. Про це вже є **відповідний Указ** Президента України.

А чому ми святкуємо цей день за церковним календарем? Річ у тім, що цей день саме в церковному, православному календарі — це день пам'яті **преподобного** Нестора **Літописця**. Нестор Літописець — це дуже важлива **особистість** в українській історії, для української мови та писемності. Його ім'я — Нестор, а Літописець — це його професія, його діяльність, за якою його також називають як його прізвище — Нестор Літописець.

Літописець — це людина, яка пише **літописи**. Літопис — це певний **жанр**, у якому поєднується опис історії та певні літературні елементи. Це був **типовий** жанр часів Київської Русі, коли такі літописці, як Нестор, записували нашу історію, тобто те, що **відбувалося** в минулому, і те, що відбувається зараз, але вони не робили це **банально**, як-от у **такому-то** році сталося таке-то, вони робили це з використанням **літературних прийомів**: гарних слів, **метафор** та інших прийомів. У літописі всі події записані у **хронологічному порядку**, тому в інших країнах такі твори також мають назву «хроніки» (хроніка — тобто розповідь про історію країни). Саме слово «літопис» **походить від** слова «літа», писати «літа». Літа — це роки; так, часто літописи починалися словами «у літо 910», наприклад, тобто у 910-ий рік.

Отже, першим літописом на території України вважають якраз літопис Нестора Літописця під назвою «Повість врем'яних літ». Цей літопис починається такими словами: «Звідки пішла Руська земля і хто в ній найперший почав **княжити**». Цей літопис розповідає про **заснування** Києва, про перших князів і взагалі про **племена**, які жили у давні часи. Багато істориків вважають цей літопис головним **джерелом** для вивчення **стародавньої** історії України. «Повість врем'яних літ», як і інші літописи тих часів, написано **церковнослов'янською** мовою. Це було XII століття, і тоді церковнослов'янська мова була так званою літературною мовою — тобто нею не розмовляли в житті, але записували важливі тексти. Церковнослов'янська мова — це, можна сказати, як латина — зараз це **мертва** мова і її вживають тільки у церкві.

Так от, «Повість врем'яних літ» написана церковнослов'янською мовою, але **дослідники зазначають**, що у цьому літописі є дуже багато слів, які зараз є в українській мові. Це були тоді слова **розмовної** мови, тобто слова, якими люди розмовляли. Тобто Нестор Літописець написав літопис церковнослов'янською літературною мовою, але з використанням слів розмовної живої мови, які і зараз є в українській мові. Наприклад, це такі слова, як «хоробрий» або «сказати», «створити», «**туга**», «ніколи» і

агресія — aggression
так званий — so-called
руський мір — Russia's neo-imperial ideological doctrine (literally «Russian world»)
доєднуватися, доєднатися — to join (*imperfective, perfective*)
відповідний — respective

літописець — chronicler
особистість — personality

літопис = хроніка — chronicle
жанр — genre
типовий — typical

відбуватися, відбутися — to happen (*imperfective, perfective*)
банально — banal
метафора — metaphor
хронологічний порядок — chronological order
походити від — to originate from

княжити — to rule (by medieval-time princes)
заснування — foundation
плем'я, племена — tribe, tribes
джерело — source
стародавній — ancient, old
церковнослов'янський — Old Church Slavonic

мертвий — dead

дослідник — researcher
зазначати, зазначити — to mention, to note (*imperfective, perfective*)
розмовний — colloquial

туга — anguish

так далі.

Саме тому, як ви можете зрозуміти, цей твір і вважають першим твором, який **заклав початок** українській писемності. Тобто ні, цей твір не написаний українською мовою, але він закрив початок саме писемності, яка потім в Україні продовжувалась і розвинулася, коли вже виникла справді українська мова. І тому, **власне**, цей день, день Нестора Літописця, вирішили взяти для Дня української писемності та мови.

Отже, що зазвичай роблять українці в цей день? По-перше, ми згадуємо про важливість української мови — це на **телебаченні**, у школах. Українці намагаються якомога більше говорити про те, наскільки українська мова **унікальна**, чому її потрібно розвивати, покращувати. І, крім того, у цей день є кілька традицій: перша і, мабуть, найпопулярніша традиція — це такий великий флешмоб, дуже така глобальна подія щодо української мови — це **Радіодиктант** національної **єдності**.

Диктант — це такий тип завдання, який ми в Україні часто виконуємо в школі; це коли вчитель **диктує**, тобто повільно читає текст, а учні записують його в зошиті. Тут дуже важливо записати все правильно, без помилок, правильно **розставити розділові знаки**. Це дуже важко, правда?

Так от, у День української мови такий радіодиктант проводять для всієї України, взагалі для всіх, хто знає українську мову, також за кордоном. У певний час на радіо, на «Українському радіо», **зачитують** диктант, тобто текст, який треба записати; це робить часто якась відома людина, може бути письменник чи письменниця. Наприклад, минулого року це була українська акторка, Ада Роговцева.

Ідея в тому, що це такий символ національної єдності — всі разом в один момент у школах, в університетах, на роботі, за кордоном, в Україні сідають і пишуть цей гарний текст українською мовою, щоб перевірити свої навички в українській мові. Звичайно, зараз диктант не тільки на радіо, а також онлайн, і він є також у **записі**, тому ви можете приєднатися до цього флешмобу, навіть якщо ви не можете в цей час, все одно можете написати його пізніше. Запрошую вас це зробити цього року — дізнайтеся більше в українських новинах та на сайті «Українського Радіо».

І друга традиція до Дня української мови — це **проведення конкурсу** **знавців** української мови імені Петра Яцика. Це один з найбільших конкурсів, тобто **змагань**, так, з української мови, і беруть у ньому участь школярі. Я пам'ятаю, в школі я також брала участь; він відбувається на різних рівнях — на рівні школи, міста, університету, напевно, країни та світу. На конкурсі є певні завдання з української мови, так звані завдання **підвищеної складності**, які треба виконати, і той, хто зробить це найкраще, виграє певні подарунки і, мабуть, **стипендію**. І цей

закладати, закласти початок — to make a start (*imperfective, perfective*)

власне — actually

телебачення — television

унікальний — unique

радіодиктант — radio dictation exercise
єдність — unity

диктувати — to dictate (*imperfective*)
розставляти, розставити — to arrange (*imperfective, perfective*)
розділовий знак — punctuation mark

зачитувати, зачитати — to read aloud

запис — recording

проведення — organizing
знавець — expert
змагання — competition

підвищена складність — increased difficulty
стипендія — scholarship

конкурс називається Конкурс імені Петра Яцика.

Петро Яцик — це дуже відомий, важливий для України **меценат**. Він був канадським **підприємцем** українського **походження** і дуже багато **фінансував** все про Україну, тобто **українознавство**, на Заході і в Україні. Наприклад, він фінансував такі проекти, як Український науковий інститут у Гарварді, Канадський інститут українських студій і також ось цей конкурс. Він **пожертвував** мільйони доларів на розвиток українознавства, і тому ось цей конкурс досі має його ім'я, а також його **фонд** фінансує різні проекти.

Отже, це була така інформація про цей особливий день для вас і для мене — День української мови. Сподіваюся, що тепер ви точно знатимете, що це таке і що в цей день можна робити. Можливо, цей день стане **приводом** для вас покращити свою українську мову — наприклад, написати Диктант національної єдності або просто послухати кілька епізодів подкасту. Також ви можете **поспілкуватися** з вашими **колегами**, можна так сказати, у нашій групі на фейсбуці — [Ukrainian Learners Group](#). Запрошую вас до нашої групи, щоб там **привітати** одне одного з Днем української писемності та мови.

підприємець — entrepreneur
походження — origin
фінансувати — to fund (*imperfective*)

жертвувати, пожертвувати — to donate (*imperfective, perfective*)
фонд — fund

спілкуватися, поспілкуватися — to talk with each other (*imperfective, perfective*)
вітати, привітати — to greet, to congratulate (*imperfective, perfective*)

✓ Відповіді на запитання

1. Коли ми будемо святкувати День української писемності та мови цього року?
Цього року ми будемо святкувати (відзначати) День української писемності та мови 27 жовтня.
2. Чому ми святкуємо День української писемності та мови за церковним календарем?
Ми святкуємо День української писемності та мови за церковним календарем, бо (тому що) це день пам'яті преподобного Нестора Літописця.
3. Якою мовою написана «Повість врем'яних літ»?
«Повість врем'яних літ» написана церковнослов'янською мовою.
4. Як називається флешмоб у День української писемності та мови?
Флешмоб у День української писемності та мови називається Радіодиктант національної єдності.
5. Хто такий Петро Яцик?
Петро Яцик — це дуже відомий, визначний меценат, канадський підприємець українського походження.

Словничок (з прикладами)

писемність - Сьогодні поговоримо з вами про День української писемності та мови. - Нестор Літописець вплинув на українську писемність.	written language, writing system - Today we will talk with you about the Day of the Ukrainian writing system and language. - Nestor the Chronicler influenced the Ukrainian written language.
відзначати, відзначити - Це свято відзначають з 1997 року. - Цього року я відзначив день народження на три місяці пізніше.	to celebrate (imperfective, perfective) - This holiday has been celebrated since 1997. - This year I celebrated my birthday three months later.
пересуватися, пересунутися - Дати церковних свят пересуваяться на 13 днів наза́д за новим календарем. - Терміни можуть де́що пересунутися.	to move, to shift (imperfective, perfective) - Dates of church holidays are moved back 13 days according to the new calendar. - The dates may shift a bit.
ука́з - Про це вже є відповідний Ука́з Президента України. - Рішення ухвалено згідно з новим ука́зом.	decree - There is already a corresponding Decree of the President of Ukraine about this. - The decision was made in accordance with the new decree.
преподобний - Це день пам'яті преподобного Нестора Літописця. Преподобний Афанасій запровадив устав.	reverend - This is the day of memory of Reverend Nestor the Chronicler. Reverend Athanasius introduced the statute.
такій-то - У тако́му-то році сталося такé-то. - Напишіть тут, що ви купили машину такóго-то числа́.	such and such - In such and such a year, such and such happened. - Write here that you bought a car on such and such a date.

дикта́нт • У День української мови дикта́нт провóдять для всієї України. • Діти пишуть дикта́нти як частину контро́льної робо́ти.	dictation exercise • On the Day of the Ukrainian Language, dictation is held for the whole of Ukraine. • Children write dictations as part of a test.
ко́нкурс • Ще одна традиція — це провéдення Ко́нкурсу знавців української мови імені Петра́ Яцика. • Це оди́н з найбільших ко́нкурсів української мови.	contest • Another tradition is the organization of the Petro Yatsyk Contest of Ukrainian Language Experts. • This is one of the largest Ukrainian language contests.
меценáт • Це дуже відомий і важливий для України меценáт. • Ти коли́сь розгляда́в можли́вість ста́ти меценáтом? • Ми дуже пиша́ємося цією родино́ю меценáтів та їхньою підтримко́ю українських дітeй.	patron • This is a very famous and important patron of Ukraine. • Have you ever considered becoming a patron? • We are very proud of this family of patrons and their support of Ukrainian children.
українозна́вство • Меценáт пожéртвував мільйони до́ларів на рóзвиток українозна́вства. • Він започаткува́в українозна́вство в Австрáлії.	Ukrainian studies • The patron donated millions of dollars to the development of Ukrainian studies. • He started Ukrainian studies in Australia.
прівід • Можливо, цей день ста́не прівідом для вас покращити свою українську мову. • Твої дося́гнення — не прівід розслабля́тися!	occasion, pretext, reason • Maybe this day will be an occasion for you to improve your Ukrainian language. • Your achievements are not a reason to relax!

Завершення

На сьогодні все!

Я дуже чекаю ваших аудіоповідомлень з питаннями для епізоду «Питання-відповіді». Переходьте за посиланням ukrainianlessons.com/message і записуйте **аудіоповідомлення** з питанням.

А в конспекті уроку ви знайдете транскрипт, список слів, де є ще більше прикладів цих слів у реченнях і вправи для вашої практики. Більше про преміум дізнавайтеся за посиланням ukrainianlessons.com/season6.

Заздалегідь вітаю вас з Днем української писемності та мови! Бажаю всього найкращого! Бережіть себе! Слава Героям!

аудіоповідомлення — audio message

заздалегідь — in advance

 Вправи

1

Опрацюйте таблицю. Вставте **і** або **о** в пропуски між словами:

Чергування **і з **о, е****
(закритий — відкритий склад)

У багатьох українських словах голосні звуки [о] та [е] виступають у відкритому складі,
а [і] — в закритому.

Закритий склад — склад, що закінчується на приголосний звук: при-**в**ід.

Відкритий склад — склад, що закінчується на голосний звук: при-**во**-дом.

і в закритому складі

о, е у відкритому складі

ні**ч**

но**ч**і

пі**ч**

пе**ч**і

при-в**і**д

при-во**о**-дом

ка**м**інь

ка**м**е**н**я

пи-се**м**-ні**с**ть

пи-се**м**-но**с**ті

Ки**ї**в

Ки**є**-ва

1. На теренах України перші згадки про **писемн..сть** датуються XI століттям.
2. День української **писемн..сті** та мови відзначатимуть 27 жовтня.
3. Радіодиктант національної **єдн..сті** — глобальна подія щодо української мови.
4. **Єдн..сть** — запорука нашого успіху.
5. Вітаю з новою посадою! Це **прив..д** піти до нашого улюбленого ресторану!
6. Сподіваюся, ця книга стане **прив..дом** для тебе дізнатися більше про Україну.

7. Тут відбувається **вишк..л** бійців.
8. Мета **вишк..лу** — навчити персонал базовим навичкам.
9. У березні **л..д** на річці тане.
10. Будь обережним на **ль..ду**, щоб не впасти!
11. Замість тисячі **сл..в**.
12. **Сл..во** не горобець, вилетить — не впіймаєш.
13. **К..нь** — символ швидкості та волі.
14. Як приручити **к..ня**?
15. Кілька **с..л** об'єднали в один населений пункт.
16. Повністю зруйноване **с..ло** в Харківській області.
17. Який рівень **дох..ду** мешканців Нью-Йорку?
18. Цей підприємець має високий **дох..д**.
19. Дай мені **с..ль**, будь ласка.
20. Він не їсть **с..лі**.
21. Винятки передбачені для учнів спеціальних **шк..л**.
22. **Шк..ла** отримала назву «Успіх».
23. Ось дані за перше **півр..ччя** 2022 року.
24. Курс триває пів **р..ку**.

2

Вставте слова з таблиці у пропуски в тексті:

літопис	походити від	давні	жанр	«хроніка»
преподобний	відзначати	літописець	туга	
хронологічний	церковнослов'янський			

27 жовтня українці _____¹
День української писемності та мови. Цю дату обрали не випадково, адже це день пам'яті
_____² (р. в.) Нестора, ченця Києво-Печерського
монастиря. Він був знаним _____³ (о. в.)
київського князя Святополка II Ізяславича в XI столітті. Справою життя Нестора стало укладення
першої редакції _____⁴ (р. в.) «Повість врем'яних
літ» з описом історії Київської Русі в контексті світових подій. Твір написаний у _____
_____⁵ (м. в.) порядку з використанням переказів, легенд
та інших літописів. У середньовіччі літописи були популярним _____⁶
(о. в.), в інших країнах вживають термін «_____»⁷.
Натомість назва «літопис» _____⁸ слова «літа».
Твори у Київській Русі писали _____⁹ (о. в.) мовою,

однак Нестор Літописець також вживав слова місцевого походження, такі як «хоробрий», «сказати» і «_____»¹⁰. Завдяки Несторові Літописцю ми можемо дослідити історію _____¹¹ (р. в.) українців і відкрити для себе багато нового.

3

Перекладіть українською мовою:

1. In such and such a year, a presidential decree was passed.

2. This year, we will celebrate the Day of Ukrainian Writing and Language on October 27.

3. An American businessman of Polish origin donated funds for the needs of a charity fund.

4. A well-known philanthropist plans to write a dictation of national unity.

5. Harvard has Ukrainian studies. This is an occasion to learn more about Ukraine.

Відповіді на вправи

1

1. писемність	9. лід	17. доходу
2. писемності	10. льоду	18. дохід
3. єдності	11. слів	19. сіль
4. Єдність	12. Слово	20. солі
5. привід	13. Кінь	21. шкіл
6. приводом	14. коня	22. Школа
7. вишкіл	15. сіл	23. півріччя
8. вишколу	16. село	24. пів року

2

1. відзначають	7. хроніка
2. преподобного	8. походить від
3. літописцем	9. церковнослов'янською
4. літопису	10. туга
5. хронологічному	11. давніх
6. жанром	

3

1. У такому-то році був прийнятий указ президента.
2. Цього року ми відзначатимемо (святкуватимемо) (будемо відзначати (святкувати)) День української писемності та мови 27 жовтня.
3. Американський підприємець польського походження пожертвував кошти на потреби благодійного фонду.
4. Відомий меценат планує писати (написати) диктант національної єдності.
5. У Гарварді є (Гарвард має) українознавство. Це привід більше дізнатися про Україну.

